

HET DECOR BOERENBONT

Juliette Cabus-Maloteaux
Wetenschappelijk medewerkster
van Keramis
Vertaling Dirk Storme

1. Historische schets

De oorsprong van de naam *Boerenbont* is niet gekend. Gebrek aan bronnen heeft er ons van weerhouden om het onderwerp dieper uit te spitten. Het gaat waarschijnlijk om een onbestemde term die verwijst naar betaalbaar vaatwerk, versierd met een bloemmotief in talrijke versies en zeer geliefd bij de plattelandsbevolking van toen.

Het decor *Boerenbont* zoals we het nu kennen, dus met een gestileerd bloemenmotief in rode, blauwe, groene en gele kleuren, wordt in verband gebracht met de faiencefabriek "Petrus Regout" in Maastricht.

Fig. 1. Portret van Petrus Regout ¹

Petrus Regout (fig. 1) werd geboren in 1801 in Maastricht (Nederland). In 1834 richt hij een fabriek op die glaswerk vervaardigd, om daarna, in 1836, gleiswerk te maken, faience ². Daartoe koopt hij een oud klooster van de orde van de Penitenten (boetdoeners), in de Boschstraat (fig. 2). De "Penitentenpoort", de hoofdingang van de fabriek, bestaat nog (fig. 3) ³.

¹ Beeld afkomstig van: fr.wikipedia.org/wiki/Petrus_Regout (geconsulteerd op 9 april 2021).

² Ter herinnering, de faiencerie "Boch Frères Keramis" werd gesticht in 1841, dus enkele jaren later.

³ Over de Penitentenpoort, zie: <https://www.thuisinmaastricht.nl/boschstraatkwartier/vroeger/> (geconsulteerd op 12 april 2021).

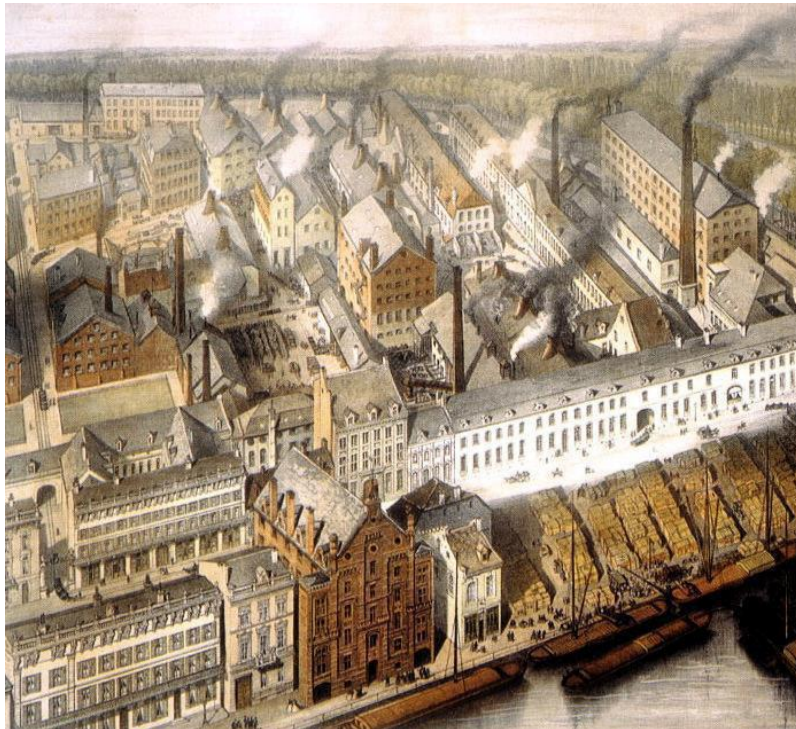

Fig. 2. Zicht op de faïencerie Petrus Regout ⁴

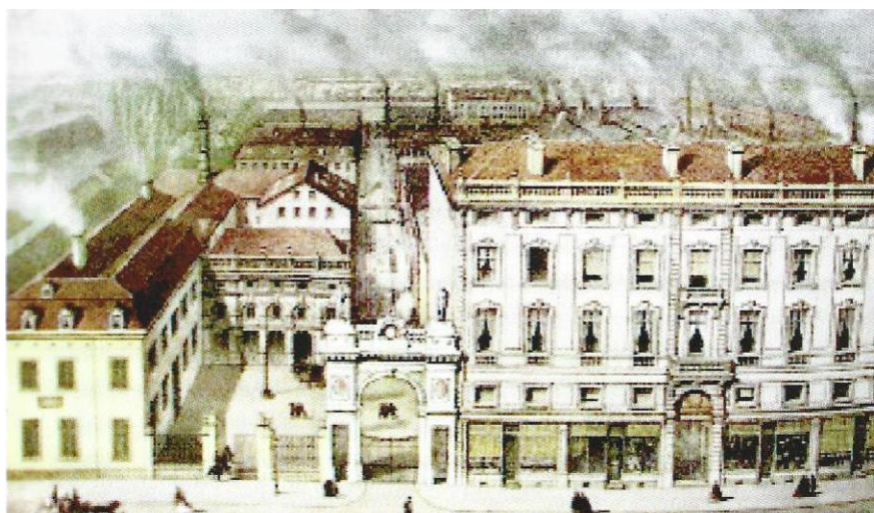

Fig. 3. *Penitentenpoort* in Maastricht (ingang van de faïencerie Petrus Regout) ⁵

In het begin produceert hij “gewoon vaatwerk”, gekenmerkt door de rode klei, bestemd voor de plaatselijke bevolking. Maar al snel voelt hij de concurrentie van de fijne Engelse faïence in crèmekleur, dat in die tijd zeer populair wordt. Daarom werft Petrus Regout vanaf 1840 ervaren Engelse arbeiders aan, en voert hij materiaal in uit Engeland. Te meer dat hij in de oevers van de Maas in Maastricht genoeg klei van goede kwaliteit vindt. Al snel kent hij veel bijval en kaapt hij tientallen prijzen weg.

4 Beeld afkomstig van: https://fr.wikipedia.org/wiki/Petrus_Regout (geconsulteerd op 9 april 2021).

5 Beeld afkomstig van: MEULMAN 2006, blz. 7.

Hij was ook actief in de politiek en kende onder meer koning Willem van Nederland, die vriend en klant van hem was. De geproduceerde faïencestukken die gemaakt werden toen Petrus Regout leefde kregen de stempel “P. REGOUT HOLLAND MAASTRICHT” (fig. 4).

Fig. 4. De twee merken die tussen 1836 en 1880 gebruikt werden ⁶.

Na het overlijden van Petrus Regout in 1878 te Meerssen werd de naam van de vennootschap veranderd in “Sphinx”. De geschiedenis beweert dat een beeldje in de vorm van een sphinx zou gevonden zijn in zijn persoonlijke bezittingen en dat de nieuwe naam van het faïencebedrijf daarop zou gebaseerd zijn (fig.5). De nieuwe vennootschap wordt zeer welvarend en voert uit naar tientallen landen. In 1959, het jaar van de 125^e verjaardag, wordt de vennootschap “The Royal Sphinx” (fig. 6-7).

Fig. 5. Stempel gebruikt vanaf 1928 ⁷

⁶ Beeld afkomstig van: <https://infofaïence.com/fr/> (geconsulteerd op 26 april 2021).

We houden er aan om de administratrice van de site infofaïence.com te bedanken voor het gebruik van de afgebeelde merken.

⁷ Beeld afkomstig van: https://nl.wikipedia.org/wiki/Koninklijke_Sphinx (geconsulteerd op 9 april 2021).

Fig. 6. Kom met decor *Boerenbont* gemaakt door "Royal Sphinx"
(stempel gebruikt tussen 1948-2000) (© Collectie J. Cabus-Maloteaux)

Fig. 7. Publiciteitsblad Sphinx voor het decor *Boerenbont*
(©Archieven Keramis)

In 1969 stoot de vennootschap “Sphinx” de afdeling faiencerie af om zich volledig toe te leggen op de productie van sanitair en tegels. De vennootschap legt de boeken neer op le 31 december 2000.

De rechten op het decor *Boerenbont*, de gietvormen en ook ander productie- en decoratiemateriaal worden overgedragen aan de faiencerie Boch Frères Keramis in La Louvière tegen betaling van royalties gedurende 10 jaar. Van 1969 tot 1979 droegen de geproduceerde stukken vaatwerk met het *Boerenbont*decor de stempel “*made by Boch for Royal Sphinx Holland*” (fig. 8). Tot in 1979 beperkt de productie zich tot de vormen van “Sphinx” (fig. 9). In 1977 worden ook metalen kookpotten in de handel gebracht die door IRUN in Spanje gemaakt worden (fig. 10). In 1978 wordt het assortiment uitgebreid met een muurkastje met schuiven en verschillende andere vaatwerkstukken, en in 1979 wordt het gamma nog verder uitgebreid.

Fig. 8. Stempel die Boch gebruikte van 1969 tot 1979

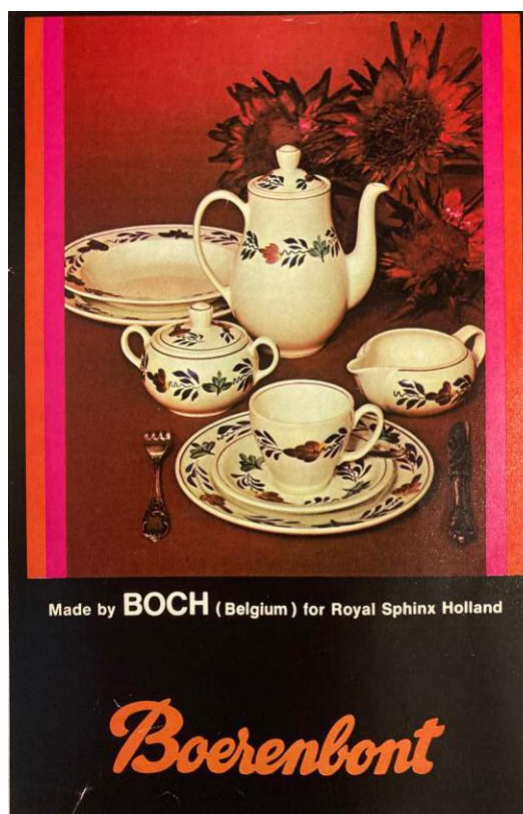

Fig. 9. Publiciteitsblaadje voor het gamma *Boerenbont* van Royal Sphinx
(©Archieven Keramis)

Fig. 10. Metalen voorwerpen met het decor *Boerenbont* uit 1977
(© Archieven Keramis)

In 1980, toen de vennootschap Boch Frères alle rechten op het decor bezat, veranderde de stempel in *Boerenbont Boch made in Belgium La Louvière* (fig. 11). De nieuwe tafelserviezen worden op verschillende vormen uitgebracht, samen met talrijke andere artikelen zoals wandhorloges, vazen, kandelaars, borden met spreken (fig. 12), en zelfs plastieken voorwerpen (fig. 13) ⁸.

⁸ Uit de stukken die we konden nazien blijkt dat de voorwerpen in plastiek door Boch besteld werden in Nederland (Mepal) en Italië (Mebel).

Fig. 11. Stempel die door Boch gebruikt werd op vaatwerk met het decor *Boerenbont*

Fig. 12. Bord met spreekwoord met het decor *Boerenbont*
(© Collectie Keramis – Fonds Cabus-Maloteaux)

Fig. 13. Plastieken koppen en onderbordjes met Bochstempel
(© Collectie Keramis – Fonds Cabus-Maloteaux en collectie Thiry - De Landsheer, in bruikleen bij Keramis)

2. Geschiedenis van het decor

Het decor *Boerenbont* zou uit Nederland komen ⁹, maar in feite is de oorsprong ervan onbekend (fig. 14). Er is nergens een aanduiding te vinden van het eerste spoor ervan, het zou al meer dan 110 jaar bestaan. *Boerenbont* verwijst naar een versiering met handgeschilderde of met een spons aangebrachte motieven in meerdere felle kleuren volgens een repetitief patroon. Zoals we hiervoor vermeld hebben zou de naam *Boerenbont* een passe-partoutnaam zijn die, in het begin, naar zeer verschillende decors verwezen, allemaal gebaseerd op gestileerde bloemen- en plantenmotieven. De decors *Boerenbont* verschijnen in de periode dat de bloemen- en plantenmotieven, nogal romantisch, populair worden. De originele tekeningen zijn wellicht geïnspireerd op bloemenmotieven van de Engelse en Schotse faïence uit die tijd ¹⁰. Het decor *Boerenbont* werd eerst op de markt gebracht door de faïencerie Petrus Regout in Maastricht, daarna door de faïencerie Boch Frères Kéramis in La Louvière, en bestaat uit het traditioneel motief in vier kleuren: blauw, rood, groen en geel ¹¹.

Fig. 14. Varianties van *Boerenbont* ¹²

Het decor *Boerenbont* zoals we het nu kennen is ontstaan ten tijde van de industriële revolutie, tijdvak waarin naar massaproductie gestreefd werd aan lage kostprijs. Door het bloemenmotief zo eenvoudig mogelijk te houden kon het met enkele penseelstreken aangebracht worden.

⁹ Omtrent het decor *Boerenbont* in Maastricht, zie MEULMAN 2006.

¹⁰ PRINGIERS 1991.

¹¹ Het motief werd ook door ander producenten gebruikt, bijvoorbeeld Nimy.

¹² Beeld afkomstig van: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Boerenbont> (geconsulteerd op 21 april 2021).

3. Aanbrengen van het decor

Hierboven hebben we al vermeld dat het decor bestaat uit vier kleuren. Toen men bij Boch begon met de productie van dit decor werd de blauwe kleur aangebracht met een airbrush, een verfpistool (fig. 15)¹³. Een tinnen vorm, waarin de tekening uitgesneden was in de gewenste vorm (het sjabloon), werd op het te versieren voorwerp geplaatst, en met een spuit werd de verf aangebracht door de in het sjabloon uitgespaarde delen.

Fig. 15. Foto van een sjabloon
(© Collectie Keramis)

Daarna wordt de airbrush vervangen door zeefdruk. Die decoratietechniek “*is gewoon een druktechniek met een raster van losgeweven stof dat de verf doorlaat*”¹⁴. Keramis bezit een zeefdrukraam dat bewijst dat de blauwe blaadjes met die gemechaniseerde techniek aangebracht werden (fig. 16) ¹⁵.

Fig. 16. Zeefdrukraam
(© Collectie Keramis)

¹³ Omtrent airbrush, zie: LEFEBVRE, THOMAS 1991, blz. 53.

¹⁴ ERMEL 1983.

¹⁵ Sommige stukken laten zien dat de blauwe blaadjes handgeschilderd zijn (cf. private stukken in bruikleen bij Keramis). Het decor werd ook met transfer aangebracht. Die methode viel bij het publiek niet in de smaak voor het motief *Boerenbont*. Het museum heeft er enkele transfers van.

De rode bloemen met geel hartje, en ook de groene blaadjes, werden handgeschilderd door gespecialiseerde decoratrices, met snelle en precieze bewegingen (fig. 17). Dat vernuftig samenspel van gemechaniseerd lopende band- en handwerk maakte de productie mogelijk van handgeschilderd vaatwerk aan een schappelijke prijs.

Fig. 17. Foto van een decoratrice die het decor *Boerenbont* schildert
(© Archieven Keramis)

4. Enkele vreemde stukken

Tussen de vele overblijfselen van Boch vinden we een kom met het decor *Boerenbont* die het Bochstempel heeft van het eind van de 19e – begin van de 20e eeuw (fig. 18) ¹⁶. Die stempel is dus ouder dan de overname van de rechten op het decor door Boch La Louvière.

Fig. 18. Kom met het decor *Boerenbont* en een vroegere stempel
(© Collectie J. Cabus-Maloteaux)

Boch heeft ook variaties van de oude *Boerenbont* motieven gemaakt die stammen uit het eind van de 19e – begin 20e eeuw (fig. 19).

Fig. 19. Kom met een variant van het *Boerenbont* motief
(© Collectie Keramis – Fonds Cabus-Maloteaux)

Er bestaat ook een diep bord in de vorm *Regina*, in het bruin, met op de rand blauwe motieven van het decor *Boerenbont* (fig. 20). Volgens Graziella Messina, voormalig werknemster van de manufactuur Boch Frères Keramis, zou dit bord een tweede keus zijn uit de jaren 1980. Achteraan zien we twee na het bakken ingekraste tekens, die bij de kwaliteitscontrole aangebracht werden om tweede keus aan te geven. Het gaat om een “verloren baksel”, verkocht in een braderij in de faiencerie. We willen ook opmerken dat er een vereenvoudigde versie van *Boerenbont* bestaat, met enkel blauwe motieven, die uitgebracht werd onder de decornaam *Marieke* ¹⁷.

¹⁶Omtrent de stempels Boch zie: GAK, GLINNE 1989.

Zie ook: <https://www.royalboch.com/fr/les-marques/> (geconsulteerd op 12 april 2021).

¹⁷ Er bestond ook een andere vereenvoudigde versie onder de naam *Boerengeel*.

d

Fig. 20. Bruin bord met het blauw motief van het *Boerenbont*decor
(© Collectie Thiry - De Landsheer, in bruikleen bij Keramis)

De faiencerie Boch Frères Keramis maakte voor haar verdelers bordjes met het decor *Boerenbont*, om de verschillende stukken van het vaatwerk aan te prijzen en er publiciteit voor te voeren (fig. 21). De stempel van het decor *Boerenbont* is duidelijk zichtbaar.

Fig. 21. Verdelersplaatje voor het decor *Boerenbont*
(© Collectie J. Cabus-Maloteaux)

5. Tot slot

Veel meer dan een simpel decor, het succes van het gamma *Boerenbont* is dusdanig dat het instond voor de overleving van de afdeling vaatwerk in de jaren 1980. Het volume van die producten vertegenwoordigde immers bijna 75% van de verkopen ¹⁸.

Het motief *Boerenbont*, zeer populair, is nog steeds aanwezig in talrijke Belgische gezinnen en keukenkasten. Zoals veel tafelserviezen van Boch werd het verscheept naar alle landen ter wereld. Ook de Belgische koninklijke familie gebruikte het, zoals blijkt uit deze foto, genomen in hun verblijf in Opgrimbie (fig. 22) ¹⁹.

Fig. 22. Foto van de koninklijke familie met het servies *Boerenbont*
(© Archieven Keramis)

Door dit beeld dat aantoont dat de Belgische monarchie een Bochservies gebruikt strekte tot fierheid van de arbeidsters en werkmensen van de fabriek, ondanks de zware arbeid. *”Het deed ook deugd als we de Koning zagen op een receptie. We zagen vaatwerk van Boch. Dat was toch iets om fier op te zijn. Als we op de televisie zagen dat de Koning uit een kopje van Boch dronk, dan deed dat toch iets. Een beetje vreemd, we hadden dat kopje zelf in handen gehad.”*²⁰

Ook vandaag nog, is *Boerenbont* zeer gevraagd door verzamelaars en liefhebbers van de manufactuur Boch Frères Keramis. Het is, en het zal een emblematisch decor blijven van het bedrijf uit La Louvière.

¹⁸RECCHIA 2010, blz. 37.

¹⁹DECO IDEES n° 22 – februari 1997.

²⁰JACOBY, MACHIELS 2016, blz. 103.

6. Bibliographie

ERMEL 1983

Ermel B., “Préparation des écrans de sérigraphie”, *Journal Boch*, n° 12, 1983, blz. 3.

GAK, GLINNE 1989

Gak V., Glinne J.-Fr., *Faïencerie Boch Frères La Louvière. A chaque marque, son histoire*, La Louvière, 1989.

JACOBY, MACHIELS 2016

Jacoby J., Machiels Chr., *La faïencerie Boch (1841-2010). Une histoire et une culture ouvrières. Les Dossiers de l'IPW 20*, 2016, Vottem.

LEFEBVRE, THOMAS 1991

Lefebvre J., Thomas Th., *150 ans de création et de tradition faïencières*, La Louvière, 1991.

MEULMAN 2006

Meulman H. *Boerenbont uit Maastrichtse fabrieken*, Lochem, 2006.

PRINGIERS 1991

Pringiers B. “Le Boerenbont”, *Boch Keramis. Fondation pour l'étude de la céramique wallonne et Bruxelles. a.s.b.l*, n° 4, 1991, blz. 8.

RECCHIA 2010

Recchia L. (ed.), *Collectie Boch. Le Souffle de Prométhée*, Stavelot, 2010.

Internetsites:

- <https://nl.wikipedia.org/>

- <https://www.royalboch.com/fr/accueil/>